

N:o 3.

Ank. till Riksd. kansli den 13 april 1901 kl. 1 e. m.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 1, i anledning af väckt fråga om utsträckt sabbatshvila åt vissa statstjenstemän och betjente.

Till sitt första tillfälliga utskott har Första Kammarén för utlåtande öfverlemnad en af herr *Carl Petersson* väckt motion (n:o 2), hvori, under hänvisande till Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 19, under 1900 års riksdag, motionären hemställer: det Första Kammarén måtte för sin del besluta

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida, på hvad sätt och i hvad mån nödig sabbatshvila, der sådan ej redan medgifvits, må kunna beredas åt tjenstemän och betjente vid postverket, statens jernvägar samt statens telegraf- och telefonväsen.

Sedan Riksdagens Andra Kammaré med bifall till sitt andra tillfälliga utskotts hemställan, i anledning af herr *P. Törnqvists* under n:o 12 och herrar *Hj. Sjövall* och *J. G. Hazéns* under n:o 34 afgifna motioner, upprepat sitt föregående riksdag i ärendet fattade, i herr *Carl Peterssons* ofvananförda skrifvelseförslag ordagrant återgifna beslut samt jemlikt 63 § riksdagsordningen delgifvit detsamma åt Första Kammarén, har denna till behandling af sitt första tillfälliga utskott hänvisat äfven detta.

I sitt utlåtande (n:o 3) öfver sistberörda båda motioner erinrar Andra Kammarens utskott, att det vid behandlingen af nästföregående årets förslag i samma ärende, af vederberörande embetsmyndigheter infordrad utlå-

tanden, till hvilka det nu hänvisar; varande dessa utlåtande af följande lydelse:

Från *Telegrafstyrelsen*:

Till Riksdagens Andra Kammares tillfälliga utskott n:o 2.

Genom nådigt bref den 16 innevarande månad har Kongl. Maj:t anbefalt kongl. telegrafstyrelsen att till Andra Kammares tillfälliga utskott n:o 2, för utredning af en inom Riksdagen väckt motion, meddela upplysningar, om och i hvilken utsträckning tjänstemän och betjente vid det under telegrafstyrelsen lydande verk hade rätt till ledighet å sön- och helgdagar, äfvensom huruvida och i hvad mån telegrafstyrelsen ansåge, att ökad sabbatshvila möjligen kunde tilldelas tjänstemän och betjente, hvilka redan i större eller mindre mån åtnjöte tjänstebefrielse i ofvanberörda afseende; och får kongl. telegrafstyrelsen med anledning häraf meddela följande.

Telegrafstationerna indelas i afseende å tjänstgöringstiden i tre klasser, nemligen: första klassen, med oafbruten tjänstgöring dag och natt; andra klassen, med hel dagstjänst, sommartiden kl. 7 f. m.—9 e. m., vintertiden kl. 8 f. m.—9 e. m.; samt tredje klassen, med inskränkt dagstjänst, hvilken för sön- och helgdagar är bestämd till kl. 8—10 f. m. och kl. 1—2 e. m. Tjänstgöringstiden vid de två förstnämnda klassernas stationer är för hvarje tjänstgörande halfva dagen, alternerande för- och eftermiddag, hvadan de sålunda alltid hafva halfva dagen ledig. Vid första klassens stationer och sådana andra klassens stationer, vid hvilka äro anstälde flere än två tjänstgörande, äro de dessutom lediga från all tjänstgöring hvarannan eller hvar tredje sön- och helgdag. Vid tredje klassens stationer är tjänstgöringstiden under sön- och helgdagar, såsom ofvan nämndes, endast 3 timmar. Dessutom är vid samtliga stationer arbetsmängden under sön- och helgdagar väsentligen mindre under den föreskrifna tjänstgöringstiden än under söcknedagar.

Vid centraltelefonstationerna är tjänstgöringen ordnad på motsvarande sätt, så att de tjänstgörande i allmänhet äro lediga halfva dagen, alternerande för- och eftermiddag, samt åtnjuta dessutom, vid stationer med flere än två tjänstgörande, fullständig ledighet hvarannan eller hvar tredje sön- och helgdag. Äfven beträffande dessa stationer gäller, att arbetet är lindrigare under helg- än under söckendag. Hvad slutligen angår de under centralstationerna lydande vaxelstationerna, så måste, enär abonnenterna för dessa sjelfva i regeln såväl bekosta lokal som aflöna betjening, äfven tjänstgöringstiden lämpas efter abonnenternas önskningsar. Å vissa af dessa stationer har tjänstgöringstiden samma utsträckning under helg- som under söckendag, å andra deremot är den mer eller mindre afkortad under helgdagarna.

Vidkommande till sist frågan, huruvida ökad sabbatshvila möjligen må kunna tilldelas tjänstemän och betjente vid telegrafverket, så — och då en ökning af personalen uteslutande för detta ändamål väl icke torde kunna ifrågasättas — innebär densamma, att tiden för stationernas öppenhållande under sön- och helgdagar i motsvarande grad inskränkes. Åtgärder i denna riktning skulle emellertid möta motstånd från allmänheten, hvilkens önskningsar visat sig gå ut på en utsträckning och ingalunda på någon inskränkning af tjänstgöringstiden.

Stockholm den 27 februari 1900.

ERIK STORCKENFELDT.

M. WENNMAN.

Ernst Carlberg.

Från Jernvägsstyrelsen:

Till Riksdagens Andra Kammarrens tillfälliga utskott n:o 2.

Med öfverlemnande af en utaf herr *J. G. Hazén* inom Andra Kammarren väckt motion (n:o 11), angående inskränkning af godstrafiken under sön- och helgdagar m. m., har Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 8 sistlidne februari anbefalt jernvägsstyrelsen att till Andra Kammarrens tillfälliga utskott n:o 2, så snart ske kunde, meddela upplysningar:

1:o) huruvida och i hvad mån de reglementariska föreskrifterna om s. k. frisöndag för statens jernvägsbetjening iakttoges samt huruvida, på sätt i motionen föreslagits, ytterligare frihet under dylika dagar kunde beredas nämnda betjening; och

2:o) huruvida fraktgodstrafiken vid statens jernvägar under sön- och helgdagar kunde väsentligen inskränkas eller, om så icke vore förhållandet, huruvida eu dylik inskränkning kunde ega rum åtminstone under juldagen och öfriga stora högtidsdagar.

I anledning häraf har kongl. styrelsen från vederbörande distriktsförvaltningar infortrat yttringar i ärendet, hvilka härhos i afskrift bifogas; och får styrelsen derjemte för egen del anföra följande.

Några reglementariska föreskrifter om s. k. frisöndag för jernvägspersonalen finnas icke gifna. Deremot förefinnes i 1 kap. 15 § 4 mom. af gällande tjänstgöringsreglemente en bestämmelse af följande lydelse: »Tjänstledighet för beivstande af gudstjänst skall vederbörande afdelningsföreståndare, så vidt möjligt är, bereda underlydande personal minst hvar tredje söndag».

Ehuru alltså distriktspersonalen icke uttryckligen tillförsäkrats ledighet för hela den söndag, hvarunder tjänstebefrielse för gudstjänstbesök medgifvits, råder likväl i allmänhet det förhållande, att med dylik befrielse äfven följer ledighet för hela dygnet.

För att i möjligaste mån inskränka det vid jernvägen förekommande söndagsarbete har i § 14 af gällande ordningsregler föreskrift meddelats, att fraktgodsexpeditioner skola hållas öppna endast under helgfria dagar, äfvensom att paket- och ilgods skall under sön- och helgdagar mottagas och utlemnas endast å vissa kortare, genom särskilda anslag å stationerna angifna tider; och har vid tillämpningen häraf hänsyn särskildt tagits dertill, att sådant mottagande och utlemnande icke må ega rum under de vanliga gudstjensttiderna.

Frågan om söndagsledighet för statens jernvägars tjänstemän och betjente har redan förut varit föremål för pröfning, i det att 1888 års kyrkomöte hos Kongl. Maj:t gjorde underdånig framställning, bland annat, om vidtagande af sådana åtgärder, att at hvar och en i statens tjänst och arbete anställd person måtte, så vidt på hans tjänst berodde och så vidt ej tillfälligt hinder mötte, beredas tillfälle att åtminstone hvarannan söndag deltaga i församlingens gudstjänst. Styrelsen, häröfver hörd, afgaf den 10 maj 1889 underdånigt utlåtande i ämnet, hvarefter Kongl. Maj:t, jemlikt nådigt bref den 24 i samma månad, fann kyrkomötets framställning, så vidt den afsåge den vid statens jernvägar anställda personal, icke föranleda vidare åtgärd.

I ofvan omförmälda, af styrelsen nu infortrade yttranden från distriktsförvaltningarna visas, huru förhållandena i nu ifrågavarande hänseende inom de särskilda distrikten gestalta sig. Häraf framgår i korthet, att stationspersonalen i regeln är tjänstledig minst hvar tredje söndag och å de större stationerna ofta hvarannan, att banbevakningspersonalen är, allt efter tjänstgöringens beskaffenhet, tjänstledig hvarannan eller hvar tredje söndag, samt att tagpersonalen, som i allmänhet åtnjuter fridag hvar tredje eller fjerde dag — med undantag vid kortare tjänstgöringsturer, då full fridag infaller endast hvar femte eller sjette dag — har sin tjänstgöring så inledad, att särskild hänsyn till fridagens infallande på söndag icke kan tagas.

Hvad nu anförts, gäller liniepersonalen. Den vid styrelsens egna byråer och kontor anställda personalen äfvensom den till omkring 2,400 man uppgående verkstadsarbetarepersonalen samt den till antalet jemväl afsevärda personal af extra arbetare, som biträda den ordinarie banbevakningspersonalen vid arbetet med banaus underhåll, åtnjuta i regel ledighet hvarje sön- och helgdag.

Af hvad sålunda anförts torde framgå, att ofvan omnämnda bestämmelse i tienstgöringsreglementet angående beredande af tillfälle för personalen att bevista gudstjenst minst hvar tredje söndag blifvit i vidsträckt mån tillämpad för all personal, med undantag af tågpersonalen. Frågan, huruvida äfven sistnämnda personal skulle kunna beredas särskild söndagsledighet, har jemväl varit och är fortfarande föremål för styrelsens uppmärksamhet, men styrelsen kan dervid icke förbise de svårigheter, som ett genomförande af regelbunden, oftare än nu återkommande söndagsledighet skulle medföra med afseende å en ändamålsenlig indelning af samma personals tjenstgöringsturer.

Att bereda personalen i allmänhet ledighet *mer* än hvar tredje söndag torde — äfven om afseende icke fästes vid de kostnader, som derigenom skulle uppstå och hvilka, med den omfattning trafiken numera tagit, naturligen skulle blifva betydligt större än vid den tidpunkt, då styrelsen förra gången yttrade sig i frågan — icke kunna ske utan betydande olägenheter, hvaribland särskildt må märkas svårigheten att i tillräckligt antal anskaffa behörigen inöfvad och van personal för upprätthållande af de lediges tjänster.

Hvad vidare angår frågan, huruvida fraktgodstrafiken skulle kunna inskränkas under sön- och helgdagar, så får styrelsen framhålla, att, då indragning under dessa dagar af blandade tåg och personförande godståg svårligen läser kunna ifrågasättas och således i alla händelser för dylika tågs expediering behöflig personal måste finnas å stationerna tillgänglig, någon afsevärd minskning af stationspersonalen under sön- och helgdagar i allt fall icke kan vinnas genom indragning af öfriga godståg. I fråga om tågpersonalen skulle visserligen en inskränkning i godstrafiken medföra åsyftad verkan, men anser sig styrelsen böra erinra, att, då tjenstgöringen i särdeles många fall icke kan anordnas så, att samtliga tågbetjente återkomma till sina hem på lördagen, följden af, ett indragande af godstågen under söndagarne skulle blifva, att de betjente, hvilka såsom tjenstgörande å godståg afrest från hemmet före söndagen, skulle nödgas att, i stället för att återvända hem med söndagens godståg, tillbringa denna dag utan sysselsättning borta från hemmet — ett förhållande, som helt visst skulle medföra skadliga följder och komma att motverka det med söndagsledigheten afsedda ändamålet.

Beträffande åter de transporter, som måste besörjas med särskildt anordnade extratåg, så har styrelsen alltid sökt och kommer fortfarande att söka anordna dessa transporter så, att de endast i trängande fall må ega rum under sön- och helgdagar; och skall styrelsen äfven vidtaga åtgärder för att i möjligaste mån under söndagarne inskränka malmtågen i öfre Norrland äfvensom för att, så långt sig göra låter, under större högtidsdagar, såsom jul- och påskdagar, indraga en del godståg.

Stockholm den 7 april 1900.

TH. NORDSTRÖM.

M. HAHR.

Gustaf Welin.

(Afskrift.)

I distriktet, distriktsförvaltningen.

Till kongl. jernvägsstyrelsen.

Sedan Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 8 innevarande månad anbefal kongl. styrelsen att till Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 meddela upplysningar, *dels* huruvida och i hvad mån de reglementariska föreskrifterna om s. k. frisöndag för statens jernvägsbetjening iakttagas samt huruvida ytterligare frihet under dylika dagar kunde beredas nämnda betjening, *dels ock* huruvida fraktgodstrafiken vid statens jernvägar under sön- och helgdagar kunde väsentligen inskränkas eller, om så icke vore förhållandet, huruvida en dylik inskränkning kunde ega rum åtminstone under juldagen och öfriga stora högtidsdagar,

så har kongl. styrelsen genom skrivelse den 17 i denna månad anmodat distriktsförvaltningen att till kongl. styrelsen inkomma med utredning rörande de förhållanden, om hvilka upplysning i nådiga brefvet begärts, dervid kongl. styrelsen särskildt, med hänsyn till de olägenheter, som kunde väntas uppstå af en eventuel väsentlig inskränkning i fraktgodstrafiken under sön- och helgdagar, anmodat distriktsförvaltningen afgifva yttrande öfver, huruvida den nu föreskrifna söndagsledigheten hvar tredje söndag lämpligen skulle för samtliga betjente kunna utsträckas till hvarannan söndag.

I anledning af kongl. styrelsens sålunda meddelade föreskrift, får distriktsförvaltningen vördsamt anföra följande.

Frågan om beredande af söndagsledighet för jernvägspersonalen i större utsträckning, än hvad densamma enligt tjänstgöringsreglementets bestämmelser är tillförsäkrad, har redan förut varit föremål för utredning. T. f. intendenten vid förutvarande femte trafikdistriktet afgaf nemligen den 4 februari 1889 till kongl. styrelsen infordradt utlåtande rörande en utaf 1888 års kyrkomöte hos Kongl. Maj:t gjord, till kongl. styrelsens yttrande remitterad framställning angående vidtagande af åtgärder, att åt en hvar i statens tjänst och arbete anställd person måtte, så vidt på hans tjänst berodde och så vidt ej tillfälliga hinder mötte, beredas tillfälle att åtminstone hvarannan söndag deltaga i församlingens gudstjänst. Uti berörda utlåtande har bemälda t. f. intendent, efter inhemtande af öfrige afdelningsföreständares yttranden i ärendet, anført, att vid maskin- och trafikafdelningarna tågpersonalen, som bestode af lokomotivförare, eldare och smörjare samt konduktörer och packmästare och hvilken måste hafva sin tjänstgöring ordnad och bestämd efter en af tågens gång beroende turlista, icke utan stora olägenheter och svårigheter och högst betydande kostnader kunde beredas tillfälle till tjänstledighet, som infölle på hvarannan söndag, men att deremot öfrig personal å maskin- och trafikafdelningarna, af hvilken personal dock en del å sistnämnda afdelning redan åtnjöte ledighet hvarannan söndag, skulle kunna beredas dylik ledighet, dock endast för ganska afsevärda kostnader. Hvad banafdelningen anginge, så meddelade t. f. intendenten, att större delen af personalen å nämnda afdelning redan hade tjänstledighet hvarannan söndag samt att den föreslagna utsträckta tjänstledigheten för all personal å banafdelningen kunde beredas för vissa af t. f. intendenten närmare angifna kostnader.

Den redogörelse öfver jernvägspersonalens tjänstgöring och ledighet å söndagar, som uti ofvanberörda utlåtande meddelas, eger äfven sin giltighet för nuvarande i distriktet, och distriktsförvaltningen kan icke annat än till fullo instänna med ofvan-

bemäde t. f. intendent derutinnan, att det icke utan stora olägenheter och svårigheter samt högst betydande kostnader skulle kunna ordnas så, att den vid maskin- och trafikafdelningarna anställda tågpersonal kunde beredas regelbunden ledighet hvarannan söndag. För öfrig personal skulle det naturligen något lättare låta sig göra att ordna tjänstgöringen så, att den ifrågasatta ledigheten kunde beredas, men med hänsyn till den betydande utveckling trafiken numera vunnit, blefve kostnaderna härför naturligen högst betydande.

Att inskränka fraktgodstrafiken under sön- och helgdagar anser distriktsförvaltningen skulle möta stora svårigheter, enär en rubbning derigenom skulle uppstå i lokomotivens fastställda turer och stallrum ofta saknas för under nämnda dagar icke använda maskiner, hvarjemte tågpersonalen genom en sådan anordning skulle komma att ryckas ur sina bestämda tjänstgöringsturer samt stockning uppstå i trafiken.

Stockholm den 21 februari 1900.

På distriktsförvaltningens vägnar:

CARL TAUBE.

L. H. GYLLENHAAL.

Vidimeras ex officio:

John Flodin.

(Sigill.)

(Afskrift.)

II distriktet, distriktsförvaltningen.

Till kongl. jernvägsstyrelsen.

Uti skrifvelse den 17 innevarande månad har kongl. styrelsen — med öfverlemnande i afskrift af Kongl. Maj:ts nädiga bref den 8 dennes angående af Riksdagens Andra Kammarrens tillfälliga utskott n:o 2 begärda upplysningar, huruvida och i hvad mån de reglementariska förskrifterna om s. k. frisöndag för statens jernvägsbetjening iakttoges med mera — anbefalt distriktschefen att till kongl. styrelsen inkomma med utredning härutinnan, dervid kongl. styrelsen, med hänsyn till de olägenheter, som kunde väntas uppstå af en eventuel väsentlig inskränkning i fraktgodstrafiken under sön- och helgdagar, särskildt velat anmoda distriktschefen afgifva yttrande öfver, huruvida den nu föreskrifna söndagsledigheten hvar tredje söndag lämpligen skulle för samtliga betjente kunna utsträckas till hvarannan söndag, och får i anledning häraf distriktschefen anföra följande.

Beträffande frågan, huruvida och i hvad mån de reglementariska föreskrifterna om s. k. frisöndag för statens jernvägsbetjening iakttagas samt huruvida, på sätt i motionen föreslagits, ytterligare frihet under dylika dagar kan beredas nämnda betjening, så måste, på grund af personalens olika tjänstgöring såsom banbevakningspersonal, stationspersonal, tågpersonal och personal för putsning och tillsyn af lokomotiv och vagnar, dessa olika grupper vid besvarande af nämnda fråga behandlas hvar för sig.

Hvad då till en början beträffar banbevakningspersonalen, så är densammans tjänstgöring i allmänhet af beskaffenhet att när som helst kunna öfvertagas af annan tjänstgörande och kan för den skull åt dylik personal utan svårighet beredas söndagsledighet, hvilken för närvarande härstädes eger rum i den utsträckning, att personalen å de bandelar, tillsammans 609 km., der dag- och nattbevakning omvexlar, har söndagsledighet från lördags afton kl. 7 till söndags afton kl. 7 hvarannan söndag; å öfriga bandelar, Hallsberg—Mjölby, Sköfde—Karlsborg och Svartå—Örebro—Frövi, tillsammans 215 km., har personalen ledigt hvar tredje söndag, från lördags afton till måndags morgon; och anses ledighet hvarannan söndag kunna äfven å sistnämnda bandelar beredas bevakningspersonalen för en ökad kostnad af 6 kronor pr år och km.

Stationspersonalen vid distriktet har söndagsledighet dels hvar tredje söndag, dels hvarannan söndag, dels undantagsvis oftare; beroende den mera utsträckta söndagsledigheten derpå, att vid större stationer en del af personalen utsselsättes med mottagning och utlemnande af fraktgods, hvilket arbete icke förekommer sön- och helgdagar. För att äfven åt personalen vid de mindre stationerna bereda söndagsledighet hvarannan söndag, begränsad till tid för beivande af allmänna gudstjensten, erfordras ökning af personalen, beräknad till en kostnad af 15,000 kronor per år.

Åt tågpersonalen, hvars tjänstgöring anses böra afbrytas af fridagar å vissa melantider, hvar tredje till hvar femte dag allt efter som reseturerna äro mer eller mindre ansträngande, möter större svårighet att bereda söndagsledighet i större utsträckning. Konduktörer och packmästare å distriktet hafva 10 till 8 fridagar i månaden, nattågskonduktörerna ännu flera fridagar, men i stället motsvarande nattjänst.

Lokomotivpersonalen har fridag hvar femte till hvar tredje dag och undantagsvis hvarannan dag efter reseturernas beskaffenhet, men denna personal måste, i olikhet med konduktörer och packmästare, hvilka ombyta reseturer från månad till månad, i viss mån bibehållas vid sina turer under den tid samma tidtabell gäller, enär endast åt en del af lokomotivförarne kan anförtros att föra äfven snälltåg och persontåg.

Annan utsträckning af söndagsledigheten för den åkande personalen, som har ofta återkommande fridagar, än den, som kan komma denna personal till del på grund af rätt till erhållande af tjänstledighet för egna angelägenheter, anses icke kunna beredas med bibehållande af samma tågordning alla dagar i veckan utan betydande kostnader. Sålunda anser maskindirektören, att för beredande af söndagsledighet hvarannan söndag åt lokomotivpersonalen skulle erfordras en ökning af denna personal med 45 förare och lika många eldare, hvilket skulle medföra en ökad kostnad af omkring 135,000 kronor per år.

Den med putsning af lokomotiv och tillsyn af vagnar sysselsatta personal har nu ledighet hvar tredje söndag och kan lemnas ledighet hvarannan söndag genom någon ökning af personal, beräknad till en kostnad per år af omkring 7,000 kronor.

Vidkommande härefter frågan, huruvida fraktgodstrafiken vid statens jernvägar under sön- och helgdagar kan väsentligen inskränkas eller, om så icke är förhållandet, huruvida en dylik inskränkning kan ega rum åtminstone under juldagen och öfriga stora högtidsdagar, så vill distriktschefen erinra, att genom inskränkning i väsentlig mån af godstrafiken söndagar, skulle dock icke fullt deremot svarande ledighet kunna beredas personalen under dessa dagar, enär, beträffande stationspersonalen, densamma å de mindre stationerna, äfven om antalet tåg minskas, icke kan inskränkas utöfver det antal, som erfordras för mottagande och expedierande af ett tåg (eventuelt 2 mötande tåg);

samt att beträffande den åkande personalen skulle afbrottet i den dagliga

trafiken medföra, att en del af denna personal skulle kvarlemnas på platser, från hvilka deras restur följande söckendag icke kunde få sin begynnelse.

Härvid är ock att märka, att samtliga ordinarie godståg medföra passagerarevagnar och således tjenstgöra som persontåg för lokaltrafiken, hvarför antagligt är, att väsentlig inskränkning af fraktgodstrafiken söndagar skulle framkalla särskilda tåg för betjenande af lokal persontrafik.

De olägenheter, ett afbrott i tåganordningen under söndagar medföra, blifva jemförelsevis mindre, då två helgdagar följa, under hvilka expediering af fraktgods icke förekommer, och synes därför fraktgodstrafiken böra kunna utan synnerlig olägenhet väsentligen inskränkas juldagen, långfredagen och påskdagen, under hvilka dagar den lokala persontrafiken torde kunna undvara personbefordring med godståg, hvilket deremot icke anses vara fallet pingstagen.

Göteborg den 28 februari 1900.

A. ISBERG.

Vidimeras ex officio:

John Flodin.

(Sigill.)

(Afskrift.)

III distriktet, distriktsförvaltningen.

Till kongl. jernvägsstyrelsen.

Med anledning af kongl. styrelsens skrivelse den 17 innevarande månad rörande af Riksdagens Andra Kammarrens tillfälliga utskott n:o 2 begärda upplysningar angående jernvägsbetjeningens söndagsfrihet, möjligheten af denna frihets ökande och inskränkning af godstrafiken under sön- och helgdagar, får distriktsförvaltningen vördsamt anföra:

Tågbetjeningen vid såväl maskin- som trafikafdelningen tjenstgör efter bestämda turer 2, 3, 4 å 5 dagar å rad med derpå följande en fridag och åtnjuter således söndagsledighet, då denna fridag sammanfaller med en söndag, hvilket, beroende på turerna, icke kan bestämmas till hvarannan eller hvar tredje söndag, utan för somliga fall blifver mindre ofta. All annan betjening vid III distriktet åtnjuter s. k. frisöndag i regel minst hvar tredje sön- och helgdag, större delen af banbetjeningen samt en stor del af maskin- och trafikbetjeningen i regel hvarannan sön- och helgdag.

Någon ytterligare frihet anser distriktsförvaltningen ej behöflig, har distriktsförvaltningen veterligt ej begärts af och kan ej heller beredas betjeningen, utan att denna ökas till antalet eller trafiken inskränkes på sön- och helgdagar. Att öka personalen genom inkallande af extra betjening under sön- och helgdagar i vidsträcktare mån, än nu sker, anser distriktsförvaltningen ej rådligt, enär derigenom trafiksäkerheten skulle i betänkelig grad minskas. Någon inskränkning af annan trafik än fraktgodstrafiken torde ej böra tagas under ompröfning och har ej heller blifvit ifrågasatt.

För att i nämnvärd mån bidraga till ökad söndagsfrihet åt jernvägsbetjeningen, måste en högst väsentlig inskränkning i fraktgodstrafiken göras, enär redan nu en

jemförelsevis obetydlig del af betjeningen sysselsättes med denna trafik under sön- och helgdagar, då sådant gods, med undantag delvis för färska varor och dylikt, hvarken emottages till befordran eller utlemnas. En inskränkning af godstrafiken för åstadkommande af någon väsentlig ökning i betjeningens söndagsfrihet skulle således vara liktydig med alla eller åtminstone nästan alla godstågs inställande sön- och helgdagar, men detta torde vara oförenligt med såväl allmänhetens som jernvägens intresse, enär derigenom transporter skulle till skada för allmänheten fördröjas ett helt dygn, bristen på vagnar genom fördröjd omsättning blifva i väsentlig mån ännu mera känbar för både allmänheten och jernvägen, hvarjemte af samma anledning förenings- och nattstationer vissa dagar ej skulle kunna upptaga alla vagnar, likasom delvis ej heller godsmagasinen allt gods, utan att afsevärdt tillökas. Endast under de helgdagar, jul, nyår, påsk och pingst, då en betydligare minskning i fraktgodstrafiken brukar förekomma, anser distriktsförvaltningen en del godståg skäligen kunna inställas. För godstrafiken under sön- och helgdagar i öfrigt anser deremot distriktsförvaltningen ingen annan bestämmelse önskvärd, än att extra godståg endast i mycket trängande fall få anordnas.

Malmö den 27 februari 1900.

på distriktsförvaltningens vägnar:

AXEL CORIN.

AND. O. ANDERSSON.

Vidimeras ex officio:

John Flodin.

(Sigill.)

(Afskrift.)

IV distriktet, distriktsförvaltningen.

Till kongl. jernvägsstyrelsen.

Med öfverlemnande i afskrift af Kongl. Maj:ts nådiga bref den 8 innevarande februari angående af Riksdagens Andra Kammares tillfälliga utskott n:o 2 begärda upplysningar, huruvida och i hvad mån de reglementariska föreskrifterna om s. k. frisöndag för statens jernvägsbetjening iakttoges m. m., har kongl. styrelsen i skrifvelse den 17 i denna månad anbefalt distriktsförvaltningen att inkomma med utredning rörande de förhållanden, om hvilka upplysning i nådiga brefvet begärts; och får distriktsförvaltningen till åttlydnad häraf anföra följande.

Hvad angår banafdelningens personal, så åtnjutes s. k. frisöndag af ordinarie och t. f. bannmästare samt banvaktsförmän hvarannan söndag samt af öfriga ordinarie äfvensom extra ordinarie banvakter samt grindvakter hvar tredje söndag.

Emellertid skulle med ekonomisk uppoffring kunna beredas ledighet hvarannan söndag jemväl ut de banvakter, som nu icke üro i åtnjutande deraf.

Kostnaden för en anordning derutinnan har, sedan de s. k. söndagssträckorna nu

blifvit borttagna, med tillämpning af gällande daglöner beräknats uppgå till omkring 9,000 kronor.

Då emellertid åt de nya extra banvakter, som för ändamålet blifva behöfliga, under vissa tider af året icke torde kunna beredas arbetsförtjenst i större utsträckning, och dessa följaktligen måste betinga sig högre aflöning än enligt nu gällande daglöner för de dagar, under hvilka de tagas i anspråk, lärer förenämnda kostnadssumma icke vara tillräcklig, utan med all sannolikhet komma att öfverskridas.

Beträffande maskinafdelningens och trafikafdelningens å tåg ej tjenstgörande personal åtnjuter densamma i allmänhet frisdag hvar tredje söndag, och hvad de större stationerna vidkommer, åtnjuter i regel trafikafdelningens personal frisdag till och med hvarannan söndag.

Maskinafdelningens tågpersonal, nemligen lokomotivförare, eldare, vagnsmörjare och packvagnseldare, kan emellertid med nu rådande lifliga trafik icke erhålla regelbunden ledighet hvar tredje söndag.

Så till exempel åtnjuta,

af lokomotivpersonalen:

cirka 50 % ledighet hvar 3:dje söndag

» 28 % » » annan »

» 20 % » » 4:de »

» 2 % » » 5:te » och

af vagnsmörjare och packvagnseldare:

cirka 60 % ledighet hvar 3:dje söndag.

» 17 % » » 4:de »

» 7 % » » 5:te »

» 16 % » » 6:te »

Åtskilliga af dem, som ingå i denna beräkning, åtnjuta emellertid ej ledighet under hela söndagen, men deras tjenstgöring börjar så sent på e. m. att de äro i tillfälle att under dagen bevista allmän gudstjenst.

Svårigheten att kunna bereda maskinafdelningens tågpersonal frisdag regelbundet hvar 3:dje söndag härleder sig förnämligast deraf, att godstågens antal å distriktet ofta är större under söndagar än på söckendagar.

Kruttågen till exempel äro å en större del af distriktet anordnade att gå på söndagarne, och de flesta malmtågen å Gellivarebanan gå på söndagarne, under det att dessa tåg på måndagarne till flertalet äro inställda.

Med inskränkning af godstrafiken under söndagarne skulle emellertid med säkerhet kunna beredas söndagsfrihet åt *all* personal hvar 3:dje söndag och åt större delen hvarannan söndag.

Skulle åter med bibehållande af nuvarande anordningar i fråga om godstrafiken söndagsfrihet beredas personalen hvarannan söndag, måste tågpersonalens antal vid maskinafdelningen betydligt ökas, hvilket särskildt hvad lokomotivpersonalen angår möter stora svårigheter.

Antalet ordinarie lokomotivförare vid distriktet uppgå för närvarande till 107 st., under det att för den dagliga tågjensten behöfvas 164 st. lokomotivförare; och måste därför 57 st. ordinarie eldare användas i regelbunden tjenstgöring såsom lokomotivförare.

En följd häraf är, att af distriktets 115 st. ordinarie eldare blott 58 st. tjenstgöra såsom eldare; och måste således vid förfall eller ledighet för tjenstgörande förare

någon af dessa senare eldare, af hvilka ingen är antagen i ordinarie tjenst tidigare än den 1 mars 1899, utbeordras såsom lokomotivförare.

Skulle nu åt lokomotivpersonalen beredas frisöndag hvarannan söndag, blefve nödvändigt att under lördagar, söndagar och måndagar beordra samtliga dessa unga eldare att utgå såsom förare, dervid deras tjenst såsom eldare måste bestridas af verkstadspersonalen, en anordning, som icke kan vara för trafiksäkerheten betryggande.

Ekonomiskt sedt ställer sig saken på följande sätt:

Då tågpersonalens tjenstgöring är ordnad så, att de ena dagen gå med tåg från sin hemstation samt ligga borta en, stundom två nätter samt komma hem andra eller tredje dagen och då ändamålet med frisöndag ju är att bereda personalen tillfälle att bevista allmän gudstjenst, är tydligt, att den personal, som skall hafva frisöndag, måste afbytas redan 1 à 2 dagar före eller efter söndagen i fråga för att kunna få vara hemma under densamma. I följd häraf åtgår en betydlig reservpersonal för dessa afbyten; och om man utgår från att personalen för närvarande åtnjuter frihet hvar tredje söndag, måste, för beredande af möjlighet att lemna frihet hvarannan söndag, personalens antal till söndagarne ökas med cirka 30 procent.

Enligt årets omkostnadsstat utgör beloppet för aflöningar och förmåner till tågpersonalen vid distriktets maskinafdelning 444,984 kronor. En ökning af personalen med 30 procent skulle alltså förorsaka en extra årlig kostnad af 133,495 kronor. Då emellertid den sålunda tillkommande personalen under minst hälften af veckan kan för andra arbeten användas å sina respektive stationer, torde endast hälften af nämnda kostnadssumma, eller omkring 66,000 kronor per år, belöpa på anordningen för beredande af utsträckt söndagsfrihet för maskinafdelningens tågpersonal.

För att åt maskinafdelningens öfriga personal, som har fast arbete vid bangårdar, samt kol- och vattenstationer, och som nu åtnjuter ledighet hvar tredje söndag, bereda frisöndag hvarannan söndag, erfordras en ökning i antalet af sagda personal med en tredjedel för hvarannan söndag. Då antalet af nu nämnd personal uppgår till 420 st., erfordras en tillökning i dagsverken med $\frac{1}{3} \times 26 \times 420$ eller 3,640; för hvilka kostnaden efter en dagaflöning af 2 kr. 50 öre belöper sig till 9,100 kronor.

Totala kostnaden för att bereda all -- såväl tåg- som annan -- personal vid maskinafdelningen ledighet hvarannan söndag kan således beräknas till i rundt tal 75,000 kronor.

Hvad trafikafdelningens tågbetjente angår, äro deras tjenstgöringsturer sådana, att för närvarande somliga äro i tillfälle att bevista den allmänna gudstjensten ända till 44 gånger om året, under det att andra åter icke hafva tillfälle dertill mer än 12 gånger.

För en kostnad af omkring 3,500 kronor torde emellertid åt samtliga tågbetjente vid trafikafdelningen kunna beredas frihet hvar annan söndag.

Kostnaden för att bereda dem af stationspersonalen, som för närvarande icke äro i åtnjutande deraf, ledighet hvarannan söndag, har beräknats uppgå till 11,000 kronor; och belöper sig alltså totala kostnaden för angifna ändamål för trafikafdelningens vidkommande till 14,500 kronor.

För fullständighetens skull anser sig distriktsförvaltningen böra meddela, att i fråga om sådan ledighet, som här ofvan omnämnts, helgdag i regel betraktas lika med söndag.

Med anledning deraf, att i motionen satts i fråga »ytterligare» frihet -- hvarmed väl afses frihet utöfver hvad som erfordras för kyrkobesök -- får distriktsförvaltningen meddela, att under s. k. frisöndag personalen i allmänhet åtnjuter full ledighet.

Endast med afseende å tågpersonalen är ett annat förhållande rådande; men omfattar äfven för densamma under dylika dagar ledigheten större delen af dagen. Någon förändring här vid lag anses ingalunda vara af behovet påkallad.

Anmärkas bör, att, åtminstone hvad banafdelningens personal angår, söndagsfriheten endast undantagsvis kan användas för beivrande af allmän gudstjänst, enär sådan å vissa trakter hålles endast hvarannan eller hvar tredje söndag samt de stora afstånden dessutom ofta lägga hinder i vägen för kyrkobesöken.

Hvad angår ifrågasatta möjligheten att inskränka fraktgodstrafiken under sön- och helgdagar, lär det för visso ej låta sig göra att under sagda dagarne inställa de personförande godstågen, som rätteligen borde benämnas blandade tåg, enär desamma äro af allt för stor betydelse för den lokala persontrafiken.

Malmtågen samt öfriga extra godståg — kruttågen inbegripna — torde emellertid — ehuru ej kan förnekas, att såväl jernvägen som trafikanter deraf skulle hafva olägenhet, jernvägen genom minskad vagnomsättning och trafikanterna genom godsets fördröjda framkomst — utan allt för afsevärda olägenheter kunna inställas under sön- och helgdagar. Dock torde under utskeppningstiden inträffa fall, då det blifver nödvändigt att låta malmtågen gå äfven dessa dagar.

Under juldagen och andra stora helgdagar anses samtliga godståg utom de personförande kunna utan större olägenhet inställas.

Östersund den 26 februari 1900.

På distriktsförvaltningens vägnar:

S. V. MUNTHE.

C. A. HALLSTRÖM.

Vidimeras ex officio:

John Flodin.

(Sigill.)

Från generalpoststyrelsen.

Till Riksdagens Andra Kammares tillfälliga utskott n:o 2.

Med tillkännagifvande, att Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 gjort framställning om erhållande från generalpoststyrelsen af upplysningar, om och i hvilken utsträckning tjänstemän och betjente vid de under generalpoststyrelsen lydande verk hade rätt till ledighet å sön- och helgdagar, äfvensom huruvida och i hvad mån generalpoststyrelsen ansåge, att ökad sabbatshvila möjligen kunde tillfalla tjänstemän och betjente, hvilka redan i större eller mindre mån åtnjöte tjänstebefrielse i ofvanberörda afseende, har Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 16 nästlidne februari anbefalt generalpoststyrelsen att till utskottet meddela de sålunda begärda upplysningarna.

I anledning deraf får kongl. generalpoststyrelsen äran meddela följande:

Frågan om beredande af erforderlig sabbatshvila åt postverkets funktionärer har redan länge påkallat generalpoststyrelsens uppmärksamhet och ompröfvande. Omkring midten af 1880-talet började nemligen från skilda orter förspörjas, hurusom, till följd af posttrafikens ständiga tillväxt, vissa funktionärers tjänsteäligganden vore jemväl å

sön- och helgdagar af den omfattning, att åt dem icke kunde beredas vare sig erforderlig hvila eller tillfälle att bevista allmän gudstjenst.

De klagomål, som sålunda till styrelsen ingingo beträffande söndagstjenstgöringens utsträckning, afsågo egentligen endast postkontoren. För den vid de ambulanta postanstalterna anställda tjänstemanna- och betjentpersonal stälde sig förhållandena i allmänhet gynsammare, hvadan från denna personal endast undantagsvis förspordes någon klagan.

De åtgärder, styrelsen tid efter annan vidtagit för afhjelpande af de öfverklagade olägenheterna, hafva följaktligen hufvudsakligast afsett postkontoren; och får styrelsen härmed lemna en redogörelse beträffande dessa åtgärder.

Angående tiden för postkontorens öppethållande för allmänheten var, enligt tidigare bestämmelser, föreskrifvet, att postkontoren i de större städerna skulle dagligen hållas öppna 11 à 12 timmar och öfriga postkontor 6 à 9 timmar, med den inskränkning för *sön- och helgdagar*, som påkallades deraf, att postanstalterna skulle hållas stängda de timmar af dagen, då allmän gudstjenst hölles i orten. En ytterligare inskränkning i tiden för postkontorens öppethållande å sabbat syntes generalpoststyrelsen kunna utan olägenhet genomföras. De vid postkontoren förekommande göromål äro nemligen, särskildt hvad beträffar behandlingen af afgående post, i regel vida mindre omfattande å sön- och helgdagar, hvilket hufvudsakligen beror derpå, att å dessa dagar affärskorrespondens endast i ringa omfattning eger rum och tidningsutgifning endast undantagsvis ifrågakommer. Sedan upplysningar inhemtats rörande de å olika orter rådande förhållanden, har ytterligare inskränkning i tiden för postkontorens öppethållande å sabbat skett i den mån sådant medgifvits af förhållandena å hvarje plats; och har det sålunda numera bragts derhän, att tiden för öppethållandet är i regel inskränkt till tre timmar.

Denna begränsning har egt rum äfven vid postkontor å större platser, exempelvis i Göteborg, utan att, så vidt till styrelsens kännedom kommit, någon olägenhet för den korresponderande allmänheten derigenom uppstått.

Jemväl beträffande postkontoren i Stockholm och dessas särskilda afdelningar har tiden för öppethållandet å sön- och helgdagar inskränkts, dock i allmänhet icke i lika utsträckning som å andra orter. För de särskilda postanstalterna i Stockholm är tiden för öppethållandet bestämd olika, i det att densamma vexlar mellan lägst 3 och högst 7 timmar. Styrelsen har emellertid icke lemnat ur sigte frågan, huruvida en inskränkning må kunna göras beträffande sistnämnda timantal.

Då sålunda postkontoren i riket i allmänhet hållas öppna allenast 3 timmar å sön- och helgdagar, och, såsom ofvan är nämnt, göromålen å dessa dagar i regel äro vida mindre omfattande än å söckendagarne, men postfunktionärernas antal är bestämt med hänsyn till de arbetskrafter, som göromålen under de egentliga arbetsdagarne kräfva, har genom särskild tjänstgöringsindelning kunnat åt tjänstemännen beredas ledighet turvis å sön- och helgdagar. Då emellertid förhållandena äro mycket skiftande å olika orter, har någon bestämd ordning för tjänstemännens befrielse från tjänstgöring å sabbat icke kunnat föreskrivas, men det torde kunna sägas, att desse i allmänhet åtnjuta frihet från tjänstgöring i det närmaste hvarannan sön- och helgdag.

Hvad nu sagts angående turvis återkommande ledighet gäller dock icke beträffande postmästarne vid de minsta kontoren och ej heller beträffande den å vissa jernvägslinier tjänstgörande postpersonal. De omständigheter, som hindra desse funktionärer att komma i åtnjutande af fullständig ledighet vissa söndagar, skall styrelsen här efteråt vidröra.

Derförinnan torde, i anslutning till hvad ofvan meddelats angående söndagsledighet för tjenstemän vid postkontoren i allmänhet, böra redogöras för förhållandena i enahanda afseende beträffande derstädes anstälde betjente.

Desse betjente hafva hufvudsakligen att verkställa brefbäring, posttransporter och andra dylika göromål, hvilka å sön- och helgdagar förekomma i ungefär lika omfattning som å söckendagar. I anledning af ingångna klagomål, att betjente å många orter hade alltför trägen och ansträngande tjenstgöring å sön- och helgdagar, föreskref generalpoststyrelsen år 1888, att postbetjentes tjenstgöring skulle ordnas på sådant sätt, att de å sabbat erhöles så nycken ledighet, som utan olägenhet för postgöromålen behöriga handhafvande kunde dem beredas; och meddelades i sammanhang dermed vissa för ändamålet erforderliga närmare bestämmelser. Vid tillämpningen af dessa föreskrifter visade sig emellertid, att sådan lindring i söndagstjenstgöringen, som erfordrades, för att betjente skulle erhålla behöflig hvila och möjlighet att deltaga i allmänna gudstjensten, mångenstädes icke kunde ernås utan en väsentlig inskränkning i brefbäringen, som derförut, jemlikt de af postförvaltarne — hvar för sin ort — träffade anordningar, å sön- och helgdagar fullgjorts vid lika antal turer som å söckendagar eller i allmänhet vid fyra turer dagligen. Af denna anledning föreskref styrelsen år 1891, att vid postkontor, från hvilka å sön- och helgdagar utsändes flera brefbärings-turer, sådan inskränkning skulle ega rum, att endast en brefbäringsstur komme att utgå å dylika dagar. Enligt särskild bestämmelse kom denna föreskrift icke i tillämpning vid Stockholms postkontor förr än på sommaren år 1899. Hvarken i Stockholm eller å andra orter har, så vidt generalpoststyrelsen försport, ifrågavarande inskränkning vållat någon afsevärd olägenhet.

Den brefbäringsstur, som sålunda numera förekommer å sabbat, försiggår i många orter åtminstone delvis under den tid, då högmessogudstjensten pågår. Sådant har icke kunnat undvikas i anseende till de olägenheter, som skulle uppstå till följd af fördröjd postutdelning. Med föranledande deraf och då äfven af andra anledningar ansetts önskligt, att postkontorens betjente emellanåt komme i åtnjutande af fullständig söndagshvila, har vidtagits den anordning, att reservvaktbetjente inkallats till tjenstgöring å sön- och helgdagar i stället för de betjente, som hafva att verkställa brefbäring, posttransport, tömning af brefådor eller dylikt. Sålunda erhålla desse betjente fullständig tjenstgöringsfrihet hvar fjärde sabbatsdag, och de vidkännas derför icke någon minskning i löneinkomster, enär de till tjenstgöring inkallade reservbetjente ersättas af postverket. Årliga kostnaden för denna anordning, hvilken dock ännu icke fullständigt genomförts, uppgår för närvarande till omkring 14,000 kronor; och torde densamma, sedan anordningen genomförts i den utsträckning, som kan anses ytterligare erforderlig, komma att utgöra tillhoppa omkring 18,000 kronor.

Hvad angår de ambulanta postanstalterna, gäller, att deras verksamhet i allmänhet fortgår i lika omfattning å sabbat som å söckendag äfvensom att tjenstgöringen inom desamma i allmänhet är mera ansträngande och helsopröfvande än vid postkontoren. Att likväl, såsom förut är nämnt, förhållandena beträffande söndagshvila ofta stått sig gynsamare för den vid de ambulanta postanstalterna tjenstgörande personal än för postkontorens, har hufvudsakligen berott derpå, att både tjenstemän och betjente vid de ambulanta postanstalterna i allmänhet äro indelade i bestämde reseslag med tjenstgöring turvis hvarannan dag eller vissa af flera på hvarandra följande dagar. Mellan reseturerna åtnjuta således desse funktionärer en fridag, som mer eller mindre ofta infaller på sabbat.

På ett icke ringa antal jernvägslinier af kortare utsträckning har posttjenst-

göringen emellertid icke kunnat ordnas på sätt nu är nämndt. Resorna å dessa linier, som i allmänhet upptaga endast ett fåtal timmar och icke ega rum nattetid, äro följaktligen mindre ansträngande, och därför har ej heller ansetts nödigt att för arbetets behöriga utförande anställa så talrik personal å dessa linier, att densamma kunnat indelas till tjänstgöring turvis med fridag mellan vissa reseturer. Då emellertid en sådan, dag ut och dag in fortsatt tjänstgöring på samma linie måste i längden verka utslitande, har vidtagits den utväg, att, då ansökning derom gjorts eller då anledning eljest förekommit, vederbörande förflyttats till tjänstgöring på annan linie.

Slutligen må beträffande de postbetjente, hvilka tjänstgöra såsom postiljoner vid landsvägsposterna, nämnas, att desse i regel icke hafva daglig tjänstgöring, utan äro tjänstebefriade mellan reseturerna och komma sålunda i åtnjutande af erforderlig söndagshvila antingen å stationsorten eller ock å den öfverliggningsort, der de uppehålla sig i afvaktan på tidpunkten för återresan till stationsorten. Också har från desse betjente i allmänhet icke försports någon klagan öfver bristande söndagshvila.

Vidkommande det af utskottet framställda spörsmål, huruvida och i hvad mån ökad sabbatshvila ansåges möjligen kunna tillfalla tjänstemän och betjente, hvilka redan i större eller mindre mån åtnjöte tjänstebefrielse i nu ifrågavarande afseende, anser sig generalpoststyrelsen, hvad särskildt *posttjänstemännen* angår, kunna med åberopande af det ofvan anförda uttala den mening, att desse tjänstemän i allmänhet åtnjuta söndagsledighet i sådan utsträckning, som med postsamfärdselns kraf låter sig förena. Att ytterligare inskränka tiden för postkontorens öppethållande å sabbat, så att densamma i allmänhet komme att understiga 3 timmar, anser generalpoststyrelsen, åtminstone för närvarande, icke rådligt.

Och att — såsom ifrågastäldt blifvit med afseende å postsparbanks- och postanvisningsrörelsen, undantagandes hvad anginge telegrampostanvisningar från utlandet — handläggning af vissa grenar af den eljest vid postkontoren förekommande rörelse skulle vara förbjuden å sön- och helgdagar och alltså, exempelvis, allmänheten ej tillåtas att å dessa dagar under de kortare tiderna för postkontorens öppethållande få derstädes inlemna en postanvisning med tillhörande medel eller insätta ett belopp å postsparbanksbok, skulle — oafsedt det mindre lämpliga ur tjänstens synpunkt att till iakttagande för vederbörande tjänstemän föreskrifva *dylika* begränsningar för vissa dagar i afseende å allmänhetens betjänande — säkerligen föranleda mycket missnöje från allmänhetens sida och ej minst från de samhällsklasser, som å de egentliga arbetsdagarna hafva svårare att bereda sig tillfälle till besök å postanstalt.

Mindre gynnsamt stäldt i afseende å sabbatshvila hafva emellertid, såsom redan är sagdt, vissa grupper tjänstemän, nemligen postmästarne vid de minsta postkontoren och än mer de expeditörer vid jernvägsposten, hvilka hafva daglig tjänstgöringskyldighet.

För göromålens uppehållande å sökendagar erfordras vid de nämnda postkontoren biträde allenast under någon viss del af dagen, och därför är ej heller anställt fast aflönadt postbiträde derstädes, utan i stället är till postmästarens disposition beviljadt ett ringare belopp, hvilket utgår till aflönande af den person, som postmästaren själf utser till biträde och som på hans ansvar förrättar en del göromål. Då ett sådant biträde i allmänhet icke besitter de kvalifikationer, som erfordras för att, i stället för den tjänstebefriade postmästaren, på eget ansvar uppehålla dennes tjänst, skulle, för att bereda postmästaren söndagsledighet, antingen fullt kvalificerad extra tjänsteman från annan ort beordras att vikariera för postmästaren eller ock, med indragning af dispositionsanslaget, ett vida högre årsarfvode anvisas till aflöning åt ett vid postkon-

toret fast anställt, men i allmänhet icke fullt behöfligt postbiträde. Äfven om den derigenom uppkommande kostnad — hvilken i förra fallet säkerligen blefve högre än i det senare — icke ansåges såsom något hinder, skulle dock till följd af den redan länge förefintliga brist på e. o. postexpeditörer ingendera åtgärden kunna för närvarande genomföras. Äfven må nämnas, att postmästarne till biträde mot ersättning af dispositionsanslaget ej sällan antaga någon familjemedlem, hvadan det belopp, som till denne utgår, betraktas såsom ett icke oväsentligt tillskott i vederbörande postmästares aflöningsförmåner; och det torde kunna sättas i tvifvelsmål, huruvida postmästarne hellre önska komma i åtnjutande af tjänstgöringsfrihet vissa sabbatsdagar än bibehålla dispositionsanslaget.

Äfven hvad angår ofvan nämnda tjänstemän vid jernvägsposten, hvilka hafva daglig tjänstgöring, och för hvilka det således är särdeles behöfligt att åtminstone vissa sabbatsdagar komma i åtnjutande af hvila, må framhållas, att bristen på extra postexpeditörer för närvarande omöjliggör de i sådant afseende erforderliga anordningar. Men om än detta hinder framdeles upphör, kvarstår dock ett annat, som icke kan genom generalpoststyrelsens åtgörande afhjelpas. Så länge, såsom nu är fallet, desse tjänstemäns aflöning till betydande del består af resetraktamenten, skulle, då aflöning af denna art utgår allenast för dag, då tjänstgöring fullgjorts, tjänstemännen gå miste om en för dem afsevärd inkomst för de dagar, då söndagshvila åtnjutits. Ett till 1899 års Riksdag framlagdt förslag om förhöjning af ifrågakvarande tjänstemäns fasta aflöning och omreglering af traktamentsersättningen, så att densamma komme att motsvara allenast de kostnader, som förorsakades af tjänsternas ambulanta beskaffenhet, vann icke Riksdagens godkännande.

Såsom ofvan är nämndt, åtnjuta *betjente* vid postkontoren i allmänhet befrielse från tjänstgöring hvar fjerde sön- och helgdag. Från *betjente* å vissa orter har emellertid uttalats önskan att oftare komma i åtnjutande af dylik förmån; och då sabbats-hvila, som medgifves endast hvar fjerde sön- och helgdag, förekommer sammanlagdt allenast omkring 15 gånger på hela året, lär en dylik önskan icke få anses obillig. Postverkets kostnad för *betjentes* tjänstebefrielse hvar fjerde sabbat har här ofvan beräknats komma att, så snart anordningen genomförts på vissa ännu återstående orter, uppgå till omkring 18,000 kronor årligen. Denna kostnad skulle, om förmånen medgifves hvar tredje sabbat, ökas med en tredjedel och sålunda uppgå till omkring 24,000 kronor, hvilket belopp väl icke må anses större, än att detsamma fullt uppväges af den förmån, som dermed vinnes.

För en dylik förändring skulle emellertid — äfven om icke ytterligare antoges så många reserv*betjente*, att desse sjelfve kunde turvis erhålla söndagsledighet — erfordras ett högst betydligt antal sådana *betjente* utöfver det nuvarande, och derigenom skulle orsakas så väsentligen försämrade befordringsutsigter, att det synes kunna befaras, att för *betjentkårens* rekrytering icke skulle finnas att tillgå fullt lämpliga personer.

Generalpoststyrelsen anser sig därför icke obetingadt kunna jakande besvara frågan, om ökad sabbatshvila möjligen kan beredas *betjente* vid postkontoren.

Utän att egentligen höra till nu förevarande ämne, torde dock böra omnämnas, att de ordinarie tjänstemännen vid postanstalterna ega att, utan särskilda kostnader för dem sjelfve, åtnjuta semester af en månad årligen, samt att af det å postverkets stater uppförda anslag till traktamenten för vakt*betjente* ett belopp af 13,500 kronor får användas till beredande årligen af högst femton dagars kostnadsfri ledighet åt

ordinarie betjente, som till följd af ansträngande tjänstgöring eller andra särskilda orsaker anses böra tilldelas någon hvilotid.

Stockholm den 20 april 1900.

F. H. SCHLYTERN.

e. f.

Jacques Pramberg.

Då emellertid väsentliga ändringar sedan i fjor kunnat ske inom hit-hörande förhållanden, har samma utskott i år från nämnda myndigheter infordrat upplysning, huruvida de hade något att ändra eller tillägga i förra året afgifna utlåtanden. Härå hafva följande svar ingått:

Till Riksdagens Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2. Sedan Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 1 dennes anbefalt telegrafstyrelsen att till Riksdagens Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 inkomma med upplysning, huruvida styrelsen hade något att ändra eller tillägga i det utlåtande, som af styrelsen år 1900 afgifvits med anledning af de vid samma års riksdag väckta motioner angående beredande af söndagshvila åt tjänstemän och betjente vid telegrafverket, får telegrafstyrelsen härigenom äran meddela, att under den tid, som förflutit, sedan ofvannämnda utlåtande afgafs, inom telegrafverket ej inträffat några förhållanden, som kunna föranleda ändring i eller tillägg till utlåtandet i fråga.

Stockholm den 5 februari 1901.

Under generaldirektörens frånvaro:

M. Wennman,
föredragande.

Herman Rydin.

Ernst Carlberg.

Till Riksdagens Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2. Sedan Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 1 innevarande månad anbefalt jernvägsstyrelsen att, så fort ske kunde, meddela Eder upplysning, huruvida styrelsen hade något att ändra eller tillägga i det utlåtande, som styrelsen år 1900 afgifvit med anledning af vid samma års riksdag väckta motioner angående beredande af söndagshvila åt tjänstemän och betjente vid statens jernvägar, får styrelsen härigenom meddela, att styrelsen icke har något annat att ändra eller tillägga i det utlåtande rörande ifrågavarande sak, som styrelsen afgaf den 7 sistlidne april, än att, då styrelsen antager, att det vid utredningen af ifrågavarande sak kan vara af något intresse att erfara den ungefärliga förlust, som genom ett fullständigt inställande under söndagarne af godstrafiken å statens jernvägar skulle drabba samma jernvägar, styrelsen ansett sig böra, med stöd af inom styrelsen verkställda beräkningar, meddela det ungefärliga beloppet af berörda förlust.

Det antal lastade godsvagnar, som för närvarande befordras under söndagarne, kan nemligen anslås till cirka 3,000 eller cirka 150,000 under ett helt år. Uppskattas nu den förlust, som skulle förorsakas derigenom, att alla dessa vagnar blefve i sin befordran till mottagningsstationen fördröjda ett dygn, till tre kronor för hvarje vagn eller enahanda belopp, som enligt gällande taxa skall af trafikant för hvarje dygn

erläggas vid fördröjd lossning af vagnslastgods, så erhålles ett sammanlagdt belopp för helt år af cirka 450,000 kronor, hvilket belopp alltså skulle utgöra statens jernvägars förlust för godstrafikens inställande under söndagarne.

I sammanhang härmed har styrelsen ock velat påpeka, att ett kvarhållande hvarje söndag af 3,000 godsvagnar — hvilkas sammanlagda längd uppgår till icke mindre än omkring 25 kilometer — skulle med hänsyn till de i allt fall trånga bangårdsutrymmen, som för närvarande förefinnas vid statens jernvägar, blifva förenadt med olägenheter samt framkalla kraf på utvidgningar af åtskilliga bangårdar. Stockholm den 25 februari 1901.

Th. Nordström.

M. Hahr.

Gustaf Welin.

Till Riksdagens Andra Kammares tillfälliga utskott n:o 2. Genom nådigt bref den 1 nästlidne februari har, i anledning af en utaf Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 gjord framställning, Kongl. Maj:t anbefalt generalpoststyrelsen att till utskottet meddela upplysning, huruvida styrelsen hade något att ändra eller tillägga i det utlåtande, som af styrelsen år 1900 afgifvits med anledning af vid samma års riksdag väckta motioner angående beredande af söndagshvila åt tjänstemän och betjente vid postverket.

Med föranledande deraf får styrelsen meddela, att jemväl under senast förflutna året åtgärder vidtagits för nyssberörda ändamål. I sitt förra utlåtande omnämnde styrelsen, hurusom inskränkning hade vidtagits i tiden för postkontorens öppethållande å sabbat, så att dessa *i regel* vore under sådana dagar för allmänheten tillgängliga allenast 3 timmar. För det fåtal med telegrafanstalt ej förenade postkontor, der en längre tid för öppethållandet då var föreskrifven, har denna tid numera inskränkts, så att icke något dylikt postkontor i riket, med undantag af vissa postanstalter i Stockholm, numera hålles öppet öfver 3 timmar å sön- och helgdagar. En ännu kortare tid, dock icke under 2 timmar, har, der förhållandena sådant medgifvit, blifvit bestämd för åtskilliga postkontor i landsorten.

Hvad angår de med telegrafanstalt ej förenade postkontor i Stockholm och dessas särskilda afdelningar, vexlar tiden för öppethållandet mellan lägst 3 och högst 7 timmar. Dock är sistnämnda timantal, som förut gälde för flera af ifrågavarande postkontor och afdelningar, numera bibehållet allenast för centralpostkontorets afdelning för afgående brefposter. För öfriga bland ifrågavarande postkontor och afdelningar, hvilka förr höllos tillgängliga under lika lång tid som nyssnämnda afdelning, har sedan juni månad sistlidna år tiden för öppethållandet varit bestämd till 4 timmar.

Med hänsyn till de kraf, den allmänna samfärdseln äfven å sabbatstid ställer å postverket, håller generalpoststyrelsen före, att, åtminstone för närvarande, ytterligare inskränkning i tiden för postkontorens öppethållande å sön- och helgdagar ej torde kunna ega rum.

Hänvisande till hvad i förra yttrandet är nämnt i fråga om möjlighet för postfunktionärer att turvis åtnjuta befrielse från tjänstgöring å sön- och helgdagar, får styrelsen härmed meddela, att numera genomförts den förut omnämnda anordning, hvarigenom de betjente vid postkontoren, som hafva att verkställa brefbäring, post-

transport, tömning af breffådor och dylikt, minst hvar fjerde sön- och helgdag erhålla fullständig befrielse från tjänstgöring utan att därför vidkännas minskning i löneinkomster. Postverkets årliga kostnad för denna anordning uppgår till ett belopp mellan 16,000 och 17,000 kronor; således något lägre kostnad, än som beräknades vid den tid, då förra yttrandet afgafs.

I det utlåtande, som Andra Kammarens tillfälliga utskott n:o 2 afgaf under förra årets riksdag i fråga om utsträckt sabbatshvila åt vissa klasser af statstjenstemän och betjente m. m., har utskottet till stöd för sin mening, att — äfven hvad postverkets funktionärer angår — ytterligare åtgärder i berörda hänseende vore önskvärda, särskildt anmärkt, att postpersonalen vid jultiden, från medlet af december till långt in i januari, ej åtnjuter någon egentlig ledighet.

Denna utskottets anmärkning är riktig; och medgifvas måste, att det för vederbörande postfunktionärer skulle vara synnerligen önskligt att kunna påräkna fullständig ledighet å vissa af de jemförelsevis många sabbatsdagar, som förekomma under nämnda tid. Men vid jul och nyår är under en tid af omkring tre veckor arbetet vid postanstalterna, inom postverkets alla grenar, så ofantligt ökad, att funktionärerna icke ens å sabbat kunna annat än undantagsvis beredas tjänstebefrielse. Tvärtom måste under denna tid vid nästan alla postkontor personalen tillökas med tillfälliga biträden, somligstades till ungefär lika antal som den i regel tjänstgörande personalens; och det skulle vara synnerligen svårt, för att ej säga omöjligt, att, med bibehållande af ordning och skyndsamhet i arbetet, under dessa dagar permittera de till den egentliga postpersonalen hörande funktionärer och i stället anlita ett derigenom behöfligt ytterligare antal tillfälliga biträden, helst som dessa i allmänhet äro oöfvade i postgöromålen och därför måste arbeta under ledning af de egentliga yrkesmännen. Inseende, att det myckna arbetet just vid angifna tiden gör nödvändigt, att en hvar deri deltagar, hafva, såvidt generalpoststyrelsen försport, vederbörande postfunktionärer hittills ej gjort anspråk på att under den tiden komma i åtnjutande af den söndagsledighet, de eljest under året erhålla. Stockholm den 11 mars 1901.

F. H. Schlytern.

e. f.

Jacques Pramberg.

Till stöd för sin hemställan åberopar Andra Kammarens utskott hvad det i fjor i ärendet anfördt.

»Det torde ej kunna förnekas», yttrar det, »att staten såsom den största arbetsgifvaren bör föregå enskilda arbetsgifvare med efterföljansvärda föredömen. Och det torde äfven vara obestriddigt, att den, som arbetar, periodvis är i behof af någon ledighet för andra ändamål än de rent materiella behofvens tillfredsställande. Annars löper han fara att alldeles nedtryckas och blifva ligkiltig för högre intressen af religiös, kulturell och samhällelig natur, som äro lika nödvändiga som de materiella. Säkerligen är det ej

heller förenligt med en kristen stats pligter att icke lemna sina tjenare tillfälle att något oftare, än som nu synes vara fallet, deltaga i den allmänna gudstjensten. Och att denna förmån i ej ringa grad beröfvas en ej obetydlig del af de i motionerna afsedda statstjenarne, torde redan på grund af embetsverkens yttranden få anses otvifvelaktigt. — Utskottet, som ej anser någon egentlig utredning lemnad i telegrafstyrelsens utlåtande och ej heller deri kan spåra någon önskan att gå till mötes i nu berörda fall, erkänner deremot villigt, att såväl jernvägsstyrelsen som generalpoststyrelsen egnat frågan om sabbatshvila för sina underlydande ej ringa uppmärksamhet. Dock finner utskottet, på grund af inhemtade upplysningar, ytterligare åtgärder önskvärda för undanrödjande af flera missförhållanden i nu berörda hänseende. Så t. ex. torde det vara ostridigt, att postpersonalen vid jultiden, från medlet af december till långt in i januari, ej åtnjuter någon egentlig ledighet. Vid mindre postkontor och vid den s. k. ambulanta posten torde, som generalpoststyrelsen sjelf antyder, söndagsledighet stundom vara rätt svår att i någon afsevärd mån erhålla. Hvad statens jernvägar beträffar, har utskottet sig bekant, att, åtminstone i ett af trafikdistrikten, äfven en så billig begäran som den, hvilken framstälts af vissa konduktörer och packmästare att få hvar femte eller hvar sjette söndag ledig, måst afslås. Ja, för utskottet har uppgifvits, att det inträffat, att jernvägsbetjente fått tjenstgöra ända till elfva helgdagar å rad. Det torde ej heller kunna förnekas, att vid andra klassens telegrafstationer med blott två telegraf- och ett eller två telefonbiträden ytterst sällan en hel söndag kan erhållas ledig. Vid tredje klassens dylika stationer med blott en (qvinlig) tjenstgörande kan det, såvida kyrkan är något aflägsnare belägen, inträffa, att den tjenstgörande aldrig får tillfälle att bevista en gudstjenst. — På grund af den uppfattning af statens pligt mot sina tjenare, som utskottet ofvan angifvit som sin, synes det utskottet önskligt, att utsträckt söndagshvila kunde beredas statens meranämnde tjenstemän och betjente. Huruvida och på hvad sätt sådant låter sig göra, anser sig utskottet ej kunna bedöma. Att en förbättring i berörda hänseende ej kan ske utan rätt betydliga kostnader, är dock uppenbart. Men äfven om så är, bör det enligt utskottets mening åligga staten att, så långt ske kan, vidtaga åtgärder i angifvet syfte.

* * *

Genom kongl. utrikesdepartementets benägna åtgärd har Första Kammarrens utskott satts i tillfälle att här meddela åtskilliga upplysningar rörande hithörande förhållanden i utlandet. Så må antecknas beträffande

Belgien. Statsbanorna. Den allmänna regeln för personalens söndagsfrihet är, att i de tjenstegrenar, der arbetet icke helt och hållet inställes, skall personalen beredas ledighet minst hvarannan söndag, således, inberäknade nedannämnde helgdagar, minst 28 sön- och helgdagar om året. Är det nödvändigt för tjensten, kan söndagsledigheten tillfälligt uppskjutas, men ej indragas.

Samma bestämmelser, som gälla för söndagarne, gälla äfven för Kristi himmelsfärdsdag, jungfru Marias himmelsfärdsdag (vårfrudagen), Allhelgonadag och Juldagen. Stationer och hållplatser hållas öppna endast för befordran af resande, resgods, vissa slag af ilgods, hästar och vagnar, som sändas med snälltåg samt lik.

Alla godståg äro inställda, likasom ock emottagande och utlemnande af fraktgods, med vissa undantag såsom för tidningar, lifsmedel för armén, mjölk, färsk fisk m. m. Vid destinations-stationen utlemnas likaledes lefvande djur, explosivt gods m. m.

Den 1 maj 1900 funnos anordnade 2,514 bantåg, hvilka hade att tillryggalägga tillsammans 81,527 km. Af dessa inställes å söndagarne 2,227 tåg med 66,321 km. Återstodo endast 202 ordin. och 85 fakultativa tåg, hvilka senare anordnades endast då de voro absolut nödvändiga.

Alla de, som tienstgöra på söndags förmiddagar, böra erhålla minst två timmars frihet under gudstjensttiden. I centralverkstäderna arbetas ej om söndagar med undantag blott för några få arbeten, som icke kunna utföras å hvardagar, exempelvis undersökning af eldstäder och motorer, reparation af verktygsmaskiner, städning af verkstäderna m. m. Af en personal på 8,133 man (den 21 september 1900) hade blott 89 söndagsarbete.

Vid de mindre verkstäderna och i lokomotivställen förekomma några mindre underhållsarbeten, som äro nödvändiga för tillsyn af materielen, lokomotivens uppeldning, lokalernas städning m. m. Emellertid har man lyckats ordna arbetena så, att af 8,710 arbetare voro 3,305 helt och hållet fria å söndagar, 244 hade tre, 3,027 två och 1,436 en frisöndag i månaden samt 698 två dagar i veckan.

Banunderhållet inskränkes å söndagar till hvad som är nödvändigt för tågsäkerheten. Personalen, som har att göra med banans bevakning och underhåll, signalers skötande och vägföregångars bevakning, aflöses på söndagar eller stundom andra veckodagar.

Stationspersonal. Af 10,311 personer äro:

	179	fria	hvar	söndag,
	234	äro	fria	3 $\frac{1}{2}$ söndagar af 4
	678	»	»	3 » »
	400	»	»	2 $\frac{1}{2}$ » »
	5,474	»	»	2 » »
	293	»	»	1 $\frac{1}{2}$ » »
	2,139	»	»	1 » »
	320	»	»	1 $\frac{1}{2}$ » »
	594	»	»	hela veckan utom söndagar.

Tågpersonal. En del af de indragna godstågens personal måste underkasta sig att å söndagar tienstgöra på persontågen. Genom den stora indragningen af tåg kan dock söndagsfriheten åt tågpersonalen gifvas en mycket stor utsträckning.

Posten. Utom i sällsynta undantagsfall, beroende på lokala förhållanden, äro postanstalterna öppna för allmänheten å söndagar endast 3, 2 eller 1 timme allt efter deras klassificering.

Vid de större postkontoren erhåller personalen frihet hvar annan eller hvar tredje söndag, men vid de mindre med blott en eller två tjänstemän nödgas dessa tienstgöra hvar söndag, dock är deras tjenstetid då ansenligt inskränkt.

De resande posttjänstemännen hafva ett strängare arbete och åtnjuta periodiskt och regelbundet ledighet såväl å hvardagar som sön- och helgdagar.

Brefutbäringen har ansenligt inskränkts å sön- och helgdagar. Å de större orterna utdelas post två gånger och å alla öfriga orter blott en gång om dagen.

Brefådor tömmas å förstnämnda orter blott 5 gånger (i st. för 10 å 14 förr) och proportionsvis mindre ofta å de öfriga.

Brefbärarne. 2,884 bland dem åtnjuta söndagsfrihet, 1,129 ej. Men det är att märka, att bland de sistnämnda äro inberäknade brefsorterarne, hvilkas tienstgöring är så reducerad, att de kunna få ledigt hvarannan söndag. De, som tillhöra resande postbetjening och hvilka icke kunna erhålla söndagsfrihet, få en fridag hvar tionde dag,

till och med en hvar annan, tredje eller fjerde dag, beroende på resans ansträngningar eller utsträckning.

Telegrafien. Till följd af telegraftjenstens natur är det mindre lätt att inskränka denna tjänst med hänsyn till personalens söndagsfrihet. Man har emellertid gjort försök att minska tiden för en stor del stationers öppenhållande och man har lyckats.

Det har emellertid visat sig svårt att vid de viktigaste stationerna, särskildt i industricentrerna, hvarest natttjänstgöring är anordnad, bereda personalen de två timmarnes frihet på söndagsförmiddagen under gudstjensttiden.

Men alla svårigheter hafva öfvervunnits tack vare i främsta rummet den medgifna ökningen af personal. Personalen åtnjuter i allmänhet en hel fridag hvar fjortonde dag, oftast på söndagen.

England. Jernvägar. London & South Western Railway.

Inga lagbestämmelser finnas i England angående jernvägspersonalens söndagsfrihet, men söndagstjänstgöringen är inskränkt så mycket som möjligt för att bereda personalen sådan frihet.

Regeln är, att vid trafikafdelningen skall åt all personal beredas ledighet hvarannan söndag.

Erfarenheten visar, att trafikens kraf äro orimligt stora på allmänna helgdagar, och med undantag för dem, som hafva att sköta godstrafiken, måste därför den vanliga personalen då vara i tjänstgöring.

Caledonian Railway (Glasgow).

Inga lagbestämmelser finnas i Skottland angående söndagsfrihet, men söndagsarbete är icke populärt i detta land och är därför inskränkt till det absolut nödvändiga, såsom underhåll af spår och signaler m. m. Vid jernvägen tillämpas den principen, att så vidt trafikförhållandena medgifva, inställes allt söndagsarbete med undantag för vissa persontåg för postbefordringen, och ehuru dessa tåg äfven befordra resande, skulle de dock icke anordnas, om de ej behöfdes för posten.

Af 50,000 personer tillhörande trafikafdelningen, inberäknadt vakterna, användas blott omkring 2,000 om söndagar. Ingen tvingas att arbeta på söndagen, som hyser samvetsbetänkligheter deremot. Det är dock sällan, som någon vägrar göra sådant arbete.

Posten och telegrafien.

Allmänna regeln är att å söndagar utbäras bref blott en gång och insamlas bref blott en gång om dagen, men i vissa fall, i synnerhet i Skottland, utlemnas bref endast till personer, som afhemta dem å postanstalten, vanligen mellan kl. 8 och 10 f. m. Insamlingen af bref inskränkes å smärre orter i allmänhet till hufvudkontoret. I några landtdistrikt hvarken utlemnas eller insamlas bref å söndagar. I London utsändas icke andra än express-postbref.

Postpaket utlemnas icke om söndagar vare sig i London eller provinserna.

Postkontor, der äfven telegraftjänst förekommer, äro öppna från omkring kl. 8 till 10 å söndags f. m. I några af de större städerna hållas kontoren äfven öppna en kort tid på e. m., vanligen mellan 5 och 6.

I London, Liverpool och några andra större städer äro chefkontoren alltid öppna för telegrafgöromålen.

Anordningarna för post- och telegraftjensten äro gjorda så, att personalens söndags-tjenstgöring så vidt möjligt är må inskränkas.

Ingen vid posten anställd person skall vara i tjenstgöring mer än en gång samma söndag. Har han tjenstgjort på morgonen, är han sedan fri hela dagen. Den, som gör fullt arbete å veckodagarne, skall, om han har något arbete å en söndag, vara fri den nästa.

Af anteckningar för den 26 augusti 1894 inhemtas, att af postpersonal i London, 32,088, hade 2,752 söndagsarbete tillsammans 15,439 timmar, i England och Wales
i öfrigt, 78,984, » 30,184 » » 91,722 »
i Skottland, 12,698, » 3,139 » » 6,716 »
i Irland, 12,677, » 5,199 » » 15,552 »
eller tillsammans 136,447 personer, af hvilka 41,274 hade söndagsarbete tillsammans 129,429 timmar.

I London hade således omkring $\frac{1}{12}$ söndagsarbete nära 6 timmar, i öfriga delar af de förenade konungarikena vid pass $\frac{1}{3}$ » » 3 timmar.
Antal landtpostmän (rural postmen) som förrätta söndagsarbete = 4,594,
» » som *icke* förrätta söndagsarbete = 7,631,
I de förenade konungarikena finnas postanstalter, som äro helt och hållet stängda å söndagar = 9,336,
som hållas öppna två timmar å söndagar = 8,420,
som hållas öppna mer än två timmar å söndagar = 2,243.

Nederländerna. Posten.

Bref utsändas å söndagarne blott en gång med undantag för de 8 större städerna, der utsändningen sker två gånger.

Breflådorna tömmas 3 å 4 ggr i de större städerna, 1 å 3 ggr i de mindre.

Postkontoreu hållas öppna 5, 3 eller 2 timmar efter städernas storlek.

Telegraftjensten å söndagar:

I Amsterdam, Haag och Rotterdam ständig, i 5 andra städer från $\frac{1}{2}$ 8 fm. till $\frac{1}{2}$ 9 e. m.,

I Dordrecht och Ymuiden något inskränktare samt å öfriga orter: 5 st. 7 timmar, 1 st. $6\frac{1}{2}$ timmar, 1 st. 4 timmar, 47 st. 3 timmar och 27 st. 2 timmar.

Stationer med begränsad tjenstgöring hållas vanligen öppna från $\frac{1}{2}$ 8 till $\frac{1}{2}$ 9 f. m. och från $\frac{1}{2}$ 1 till $\frac{1}{2}$ 2 e. m.

Telefonbyråerna hållas öppna om söndagar vid 7 större stationer från $\frac{1}{2}$ 10 f. m. till $\frac{1}{2}$ 6 e. m. samt vid öfriga stationer från $\frac{1}{2}$ 1 till $\frac{1}{2}$ 2 e. m.

Tyskland. För att bereda riks-, post- och telegraftjänstpersonalen erforderlig hvila under sön- och helgedagar samt tillvarataga dessa dagars yttre helighållande, hafva följande inskränkingar bestämts för post-, telegraf- och telefontjenstgöringen under berörda dagar.

Vid *postanstalterna* eger sådan tjenstgöring rum under sommarhalfåret från 7 eller 8 f. m., under vinterhalfåret från 8 och till kl. 9 f. m., samt under hela året från slutet af högmessotiden till kl. 1 eller senast kl. 2 e. m., i regeln en, högst två timmar. I särskilda fall kan stadgad begränsning af tjenstgöringstiden helt och hållet eller delvis upphävas. Der flera tjenstgöringsställen finnas vid samma postanstalt, kan antalet af dem, som hållas öppna för allmänheten, under ifrågavarande dagar minskas. Smärre postfilialer, hvilka endast tjena till mottagningsställen, kunna, der de lokala förhållandena så medgifva, helt eller delvis stängas. Postförsändelsernas utlemnande på platsen eger rum blott en gång om dagen, vanligen under förmiddagen, och bör ej förekomma under högmessotiden. Blott å orter, dit viktiga poster anlända under de senare förmiddagstimmarne, får brefutlemnandet utsträckas till eftermiddagstimmarne; utlemnandet af paket måste öfverallt ha undangjorts före kl. 12 middagen. Å landsbygden hvilat brefutlemnandet under kyrktimmarne; landtbrefbärande få ej under gudstjensterna »die Kirchorte berühren».

Vid *telegrafanstalterna* begränsas, så vidt möjligt, tjenstgöringen så, att under en timme af förmiddagen, vid middagen och af eftermiddagen telegram emottagas från allmänheten, utvexlas med andra anstalter och utlemnas, derest ej telegraftjenstgöring sker samtidigt med posttjenstgöringen. På platser, der flera rikstelegrafanstalter finnas, kunna enstaka bland dem alldeles stängas för telegrammottagning.

Vid *telefonanstalterna* tjenstgöres i regeln ifrågavarande dagar från 7 eller 8 f. m. till kl. 9 f. m., från 12 till 1 och från 5 till 6 e. m. eller somligstades från 7 eller 8 f. m. till 1 e. m. och från 5 till 6 eller från 5 till 7 e. m.

Beträffande inre förvaltningsgöromål söker man i möjligt mån förenkla dem och samla dem på en hand.

Der ej det åsyftade målet låter sig på dessa vägar vinna, anställer poststyrelsen hjälpkrafter, »söndagshjelpare», för de lägre bestyren, under det för tjenstemannavärfven anlitas tjenstemän från närliggande anstalter.

Beträffande söndagshvilans omfattning gäller den grundsatsen, att hvarje tjensteman eller betjent under en tidrymd af två veckor skall vara helt och hållet tjenstfri åtminstone en söndag, vare sig för hela dagen eller för två halva dagar.

* * *

Af det anförda torde tydligt nog framgå, att man både i Sverige och utlandet fäst uppmärksamhet vid nödvändigheten att i möjlig mån tillvaragtaga söndagshvilan. I den mån samfärdseln utvecklar sig, löpa de krafter, hvilka för densamma tagas i anspråk, allt större fara att allt mera utslutande uppfattas såsom blott delar af det omfattande maskineri, samhället för bärande och främjande af detta stora gemensamma intresse ordnat och håller vid magt. Man ursäktar sig dervid med den oemotsägliga lagen, att hvar enskild måste vara förpligtad att i sin mån offra sig för det allmänna och äfven till eget förfång sträfva för det helas väl. Men erkännandet häraf innebär dock icke något samhällets fritagande från skyldigheten att samvetsgrant afmätta de kraf, det ställer på den enskilde; det får icke taga dennes offer i anspråk utöfver hvad som verkligen kan be-

finnas nödvändigt. Och det får detta så mycket mindre, i den mån det krädda offret berör denne enskildes djupaste personliga lifsvilkor.

Häri ligger anledningen till den vigt, man måste tillerkänna frågan om söndagshvilan. Ty i denna ingår häfdandet af hvarje samhällsmedlems religiösa rätt att såsom andlig personlighet få sig möjlighet beredd att »helga hvilodagen»; och deri ingår jemväl häfdandet af hvarje samhällsmedlems naturliga rätt till en hvilodag, som kan bereda honom tillfälle till kraftåterställelse efter arbetsdagarnes kraftförbrukning.

All erfarenhet visar, att natthvilan icke ensamt räcker till för upprätthållande under årens lopp af arbetskraftens uthållighet, af själs- och kroppskrafternas spänstighet; de behöfva en medveten hvila, en omvexling i det hvardagliga, för att kunna återhemta och förnya sig. »Anordnandet af en hvilodag efter sex veckodagar», säger en bekant engelsk läkare, »är intet godtyckligt bud, det är en *naturnödvändighet*. Den menskliga organismen är nu en gång så inrättad, att den af sju dagar behöfver en för att hvila ut från själs- och kroppsarbete.» — »Söndagshvila», yttrar ock den tyske läkaren och skriftställaren P. Niemeyer, »uppehåller arbetskraft, helsa och lifslängd; oafbrutet arbete utsliter arbetskraften i förtid, skadar helsan, förkortar lifslängden.» Liknande öfvertygelser uttalas ock å andra håll, der omfattande erfarenhet fått bygga slutsatsen.

Detta förhållande kräfver synnerligt beaktande. Ty om genom omöjliggjord söndagshvila flere eller färre enskilde måste vidkännas minskning i arbetskraft, helsa och lifslängd, representerar detta en förlust i samhällskapital, som långt ifrån kan för det allmänna vara likgiltig. Och om än ingenting borgar för, att en arbetsfri hvilodag i religiös mening helgas, är dock tydligt, att ett kristligt samhälle genom att mer eller mindre lemna dess yttre helgd, dess sjelfva tillvaro derhän, i högsta grad förlamar de krafter, hvilka inom samhället kämpa för sedlighet och gudsfruktan och för hvilka just den dagen är ett det viktigaste bålverk. Men en minskning af dessa andliga tillgångar representerar, äfven den, för samhället en förlust, som innebär den djupaste fara.

Med ledning af dessa åsikter måste utskottet utan tvekan godkänna den grundsats, på hvilken motionärens förslag och medkammarans beslut byggts.

I afseende å dess tillämpning är att märka, hurusom i både motionen och beslutet fråga icke är om annat än en utredning »huruvida, på hvad sätt och i hvad mån» nödig sabbatshvila, der sådan ej redan medgifvits, må kunna beredas åt tjänstemän och betjente vid postverket, statens jernvägar samt statens telegraf- och telefonväsen.

Till utskottets uppgift kan således icke höra att sjelft i dessa stycken

förebringa någon ingående utredning. Efter utskottets uppfattning kan det på frågans nuvarande ståndpunkt icke tillhöra Riksdagen att i densamma göra mera än ett principuttalande till förmån för de i motionerna omförmälda funktionärernas söndagshvila, hvars reglerande grundlagsenligt tillkommer ensamt Kongl. Maj:t. Skulle den föreslagna utredningen få till följd åtgärder, för vilkas utförande Riksdagens medverkan måste erfordras, lärer dervid ock tillfälle för Riksdagen yppas att närmare granska, såväl *hurvid* som ock *på hvad sätt* och *i hvad mån* tillämpningen af den förordade principen må låta sig verkställa. Ingen torde kunna förbise i huru hög grad denna tillämpning kan vara beroende af förhållanden, hvilka dels undandraga sig statsmagtens beslutanderätt, dels äro af natur att icke medgifva principens önskliga genomförande. Men då det, sådant oaktadt, måste vara af stor betydelse, att Riksdagen öppet förklarar sitt gillande af sjelfva principen, och dennas tillämpning, enligt utskottets öfvertygelse, både kan och bör utsträckas utöfver hvad hittills skett, finner sig utskottet böra hemställa,

att Första Kammaren, med bifall till den i ärendet väckta motionen, måtte biträda Andra Kammarens i föreliggande fråga fattade beslut.

Stockholm den 26 mars 1901.

På utskottets vägnar:

SIGFRID WIESELGREN.